

Franz Kafka (3 lipca 1883 w Pradze - 3 czerwca 1924 w Kierling)

*Ten pisarz urodzony w Pradze
wnikliwie opisywał władzę,
bezosobową,
straszłą, nad głową,
"Proces" i "Zamek" czytać radzę.*

(ebs)

Franz Kafka - niemieckojęzyczny pisarz pochodzenia żydowskiego, przez całe życie związany z Pragą. W swoich powieściach stworzył model sytuacji zwanej sytuacją kafkowską i określanej w języku niemieckim za pomocą przymiotnika „kafkaesk”, którego istotą jest konflikt zniewolonej jednostki z anonimową, nadrzędną wobec niej instancją. Deformacja groteskowa, niejednoznaczne, paraboliczne obrazy oraz poczucie zagrożenia i niepewności składają się na panoramę literackiego świata Kafki.

<https://www.youtube.com/watch?v=zpj9r-BmvYY>

Kafka urodził się 3 lipca 1883 w Pradze należącej wówczas do monarchii austro-węgierskiej. Był synem Hermanna Kafki (1852-1931) i Julii Kafki, z domu Löwy (1856-1934). Pochodzący z prowincji ojciec prowadził sklep galanteryjny. Matka wywodziła się z bogatej rodziny osiadłej w Podiebradach.

Oprócz dwóch braci, Georga i Heinricha, którzy zmarli niedługo po narodzinach, Franz Kafka miał jeszcze trzy siostry: Gabrielę znaną jako „Elli” (1889-1942), Walerię - „Valli” (1890-1942) i Ottilię - „Ottla” (1892-1943). Gabriela i Waleria wraz z rodzinami zostały wywiezione w październiku 1941 do łódzkiego getta (wówczas Litzmannstadt), skąd zostały wywiezione we wrześniu 1942 do ośrodka zagłady w Chełmnie nad Nerem (Kulmhof am Nehr) i tam zginęły.

Jego językiem ojczystym był niemiecki, którym w Pradze posługiwało się w tamtym okresie 10% ludności. Kafkowie byli Żydami, jednakże Franz Kafka, jak i zresztą pozostali członkowie rodziny, mówił i pisał prawie wyłącznie po niemiecku. Znał również bardzo dobrze język czeski, a języka hebrajskiego zaczął się uczyć dopiero pod koniec życia.

W okresie od 1889 do 1893 Kafka uczęszczał do niemieckiej szkoły ludowej. Potem kształcił się w humanistycznym Altstädter Gymnasium (Gimnazjum Staromiejskim) w Pałacu Kinskich, gdzie językiem wykładowym był język niemiecki. Już w wieku młodzieńczym Kafka zajmował się literaturą (jego wczesne dzieła uznaje się za zaginione, prawdopodobnie sam je zniszczył) oraz ideami socjalizmu i darwinizmu.

W sierpniu 1901 podjął studia na Niemieckim Uniwersytecie w Pradze. Po dwutygodniowej przygodzie z chemią Kafka przeniósł się na prawo. Przez semestr uczęszczał na wykłady z historii kultury i germanistyki. W międzyczasie odbył kilka podróży i chwilowo zastanawiał się nad studiami germanistycznymi w Monachium. Powrócił jednak na studia prawnicze w Pradze. W 1906 został wypromowany na doktora nauk prawnych, po czym odbył staż w sądzie ziemskim i karnym.

W 1902 poznał swojego najlepszego przyjaciela, dobrze wówczas znanego w praskim środowisku literackim pisarza, Maxa Broda. Wokół Maxa Broda istniała grupa kilku zaprzyjaźnionych pisarzy, których wspólnym mianownikiem było żydowskie i jednocześnie praskie pochodzenie.

Od 1908 do 1922 Kafka pracował w Zakładzie Ubezpieczeń Robotników od Wypadków Królestwa Czeskiego w Pradze, instytucji będącej kombinacją zakładu ubezpieczeń społecznych i inspekcji pracy. W ramach swoich obowiązków służbowych Kafka podróżował często po całych Czechach nadzorując warunki pracy w dziesiątkach zakładów przemysłowych. Wbrew temu, co sam pisał w swoich dziennikach, analiza opisów jego dokonań zawodowych robiona przez przełożonych wskazuje na to, że był on cenionym i sumiennym pracownikiem. Wskazuje też na to jego częste awansowanie. W momencie gdy musiał zrezygnować z pracy, piastował dobrze opłacane stanowisko nadinspektora.

Oprócz tego, szwagier i ojciec Kafki wciągnęli go do współzarządzania fabryką azbestu pod Pragą, której sukces miał, w zamyśle ojca Kafki, stanowić przepustkę do elitarnego kręgu czeskich rodzin fabrykanckich. Inwestycja ta jednak skończyła się ostatecznie bankructwem.

Franz Kafka, według ówczesnych standardów, był raczej osobą dość zamożną. Jego zarobki wystarczały mu na prowadzenie w miarę dostatniego życia, typowego dla przedstawiciela praskiej, wyższej-średniej klasy. Między innymi stać go było na liczne podróże po Europie. Kilkanaście razy był w Berlinie i Wiedniu, kilka razy w Paryżu, raz we Włoszech.

Wbrew rozpowszechnionym stereotypom, był dość znany w środowisku praskich, niemieckojęzycznych głównie pochodzenia żydowskiego, elit intelektualnych. Był stałym członkiem kilku praskich salonów literackich, gdzie czytywał swoje opowiadania i uczestniczył w dyskusjach. Publikował w „Prager Tagblatt” i później w „Berliner Tageblatt” recenzje sztuk teatralnych i dzieł literackich.

W 1909 zostały wydane jego pierwsze szkice prozy w monachijskim czasopiśmie literackim „Hyperion”.

Mieszkał do 35. roku życia z rodzicami. Czuł się zdominowany przez ojca. Od dzieciństwa był raczej słabego zdrowia i niemal co roku przebywał kilka tygodni w różnych sanatoriach. Do końca życia pozostał kawalerem. Swatano go z Felicją Bauer, sekretarką z Berlina, z którą prowadził ożywioną korespondencję przez ponad 5 lat. Po okresie półrocznych zaręczyn, z nie do końca jasnych przyczyn, do ślubu z Felicją nie doszło. Kafka po zerwaniu z Felicją zniszczył jej listy do siebie, natomiast jego listy do Felicji przetrwały i zostały wydane w latach 50. XX w. przez Maxa Broda. Wspomnienia przyjaciółki Felicji, Grete Bloch, sugerowały, że przyczyną rozstania z Felicją był romans z Grete, którego konsekwencją miałoby być dziecko Kafki, które zmarło w wieku 10 lat.

Niebagatelną rolę odegrała w życiu Kafki jego przyjaciółka Milena Jesenská, tłumaczka jego dzieł na język czeski, która stała się jego najbliższą powierniczką. Jednak najbliższą była związana z Franzem Kafką pochodząca z Pabianic Dora Diamant, jego ostatnia partnerka życiowa, dla której zdecydował się przerwać toksyczny związek z rodzicami (zwłaszcza z ojcem) i dla której wyprowadził się z domu. Zamieszkał z Dorą w Berlinie.

Franz Kafka był wegetarianinem, został nim w dużym stopniu pod wpływem teorii antropozoficznych Rudolfa Steinera, którego poznał osobiście po jego odczycie w Pradze.

W 1922 roku ze względu na postępującą gruźlicę musiał zrezygnować z pracy. W 1923 przeniósł się do Berlina by zamieszkać z Dorą Diamant oraz poświęcić się wyłącznie pisaniu.

Rok później, 3 czerwca 1924, w wieku 40 lat, zmarł w sanatorium w Kierling koło Wiednia.

Jego pierwszy zbiór opowiadań i fragmentów prozy został wydany w 1913 pod tytułem "Betrachtung". Wtedy też powstał "Palacz", pierwszy rozdział niedokończonej powieści "Ameryka".

Kilka zbiorów opowiadań ukazało się w wydawnictwie Wolff-Verlag z Lipska, w nakładach nie przekraczających 1000 egzemplarzy, do których druku doszło głównie dzięki przyjaźni Maxa Broda z właścicielem wydawnictwa, Kurtem Wolffem. Mimo pochlebnych recenzji tych zbiorów, przez m.in. Roberta Musila, sprzedawały się one bardzo

słabo.

Max Brod zdołał jednak wylansować twórczość Kafki. Było to już w latach 40 i 50. na fali powojennej popularności egzystencjalizmu. Wydał on trzy niedokończone powieści Kafki - "Proces", "Zamek" i "Ameryka" - oraz liczne opowiadania i miniatury, pomimo że Kafka kazał mu spalić wszystkie teksty po swojej śmierci. Najbardziej znane z nich to "Przemiana" ("Die Verwandlung") i "Dociekania psa" ("Forschungen eines Hundes").

Brod wydał także "Dzienniki" Kafki, które ten pisał systematycznie od 1910 roku, oraz listy do siebie, Felicji Bauer i kilku innych osób.

Kafka przedstawia w swoich dziełach najczęściej człowieka wyobcowanego, którego związki z innymi ludźmi uległy znacznemu zniszczeniu. Bohater kafkowski walczy samotnie z niezrozumiałymi strukturami rządzącymi światem. Mimo buntu i starań nie jest w stanie zmienić swego położenia, a walka kończy się klęską. Uwikłania bohatera w grozę istnienia mają na tyle niejasną strukturę, że możliwa jest bardzo różna interpretacja symboliki i sekwencji wydarzeń jakim ten bohater jest poddany. Samotność jest głównym z wielkich tematów kafkowskich - bohater walczy i przegrywa zawsze sam. Strach, koszmary, rozdwojenia jaźni i kompleksy to inne z niszczycielskich i symbolicznych elementów. Oddają one dobrze atmosferę dzieł, w których wyobcowani i samotni bohaterowie bezustannie poszukują - jak można sądzić - bezpieczeństwa i pewności, czego nigdy nie będzie im dane doświadczyć.

<https://www.youtube.com/watch?v=D5G7hxnzyRo>

"Jedną z najbardziej skutecznych pokus zła jest wezwanie do walki."